

Entrevista M. Joana Virgili

Llicenciada en Història de l'Art, mestra i especialista en vitralls medievals. El seu nom es vincula als vitralls del monestir de Santes Creus, obres que ha estudiat en profunditat. A partir d'aquest estudi, ara els compara amb els de la Basílica de Castelló dins les 5es Jornades d'Estudis.

«Els vitralls de la Basílica són un gran tresor, únic a Catalunya, com els de Santes Creus»

► «Són vidres compartimentats d'inicis del segle XIV, un tresor que queda lluny de la vista però que costaria poc apropar»

Cristina Vilà

CASTELLÓ D'EMPÚRIES

M. Joana Virgili s'ha dedicat professionalment a la recerca del món romà, medieval, marítim i industrial des del vessant científic, de coneixement i didàctic. Virgili va participar en el Corpus Vitrearum Medii Aevi d'Europa, un estudi dels vitralls de recintes religiosos i civils, centrant-se en el vitrall gòtic de la façana del monestir de Santes Creus. Aquest dissabte, a dos quarts de set de la tarda, ofereix una xerrada a la Basílica en què establirà comparacions i diferències amb els vitralls del monument castelloní.

► **El seu vincle amb Santes Creus és molt especial.**

► És una vinculació de fa molts anys. Va començar per altres interessos i ha derivat sobretot en els vitralls cistercencs, que són els més antics d'Europa, i el vitrall gòtic de la façana, que és una de les joies que tenim a tot Catalunya.

► **Quan se li desperta l'interès pel món dels vitralls?**

► Just el darrer any que estava estudiant, em van encarregar un treball d'història de l'art. Aleshores, jo treballava a prop de Santes Creus, un monestir que té un atractiu especial. Si Poblet és molt masculí, molt fort i potent, Santes Creus té aquesta dolçor, transmet una sèrie de sensacions que et donen una pau i un relax. Així que vaig pensar que una de les coses que no havien estat pràcticament mai estudiades era el vitrall gòtic de la façana de Santes

Creus.

► **Com és això?**

► Els vitralls són elements que són molt fràgils, dúctils, i pateixen les tempestes, les granissades, les guerres... I aquests, com molts altres, no s'havien estudiat perquè es consideraven un art menor. A mi sempre m'havia captivat que fossin en un lloc tan alt, difícil de veure al detall les escenes. Vaig dir-me: com que no ho veig, ho vull veure.

► **I els va veure bé?**

► Recordo pujar-hi amb una escala molt alta tot pensant que m'hi jugava la vida, però ho vam poder fer. I aquest treball me'l va demanar el conserge del monestir, que el va donar al president de l'Arxiu bibliogràfic de Santes Creus i ell al doctor Josep Maria Ainaud de Lasarte, que dirigia l'obra del Corpus Vitrearum Medii Aevi d'Europa. Aleshores, De Lasarte em va encarregar aquest estudi.

► **Quin luxe.**

► Un gran luxe. Va ser excepcional poder treballar amb una persona tan sàvia, noble i planera. Recordo que li vaig dir que s'havia equivocat, que jo no estava preparada per fer un treball així, i em va dir que si rere d'ells no quedava ningú, no

hauria servit per a res la feina que havien fet.

► **Si no s'havia estudiat era perquè es considerava un art menor, però d'art menor no en té res.**

► No, el vitrall és excepcional. Té uns detalls magnífics i una de les coses que vaig descobrir en aquell moment van ser les marques de vitraller. Va ser una gran troballa.

► **Què són aquestes marques?**

► Són uns petits senyals que es troben al damunt dels petits vidres que componen les escenes dels vitralls. Poden ser unes marques que estiguin a l'interior o a l'exterior. Fins i tot n'hi ha per la part interior que ens donarien una funcionalitat d'aplicació del color o de registre d'on s'havien de col·locar, i per la part exterior són signatura del vitraller que els va realitzar. És a dir, que són identificatives de si el vitrall que tens al davant és original o pertanyen a restauracions posteriors.

► **Com són els vitralls de Santes Creus? Estan restaurats?**

► Normalment tots els vitralls es restauren, perquè els vitralls s'emplomem i el plom és un material molt dúctil que es deteriora amb el pas del temps. Si no s'haguessin restaurat, aquests plafons haurien caigut. Cada mitjana de cent anys, els vitralls s'han de restaurar tot el que és plom, varettes i claus fent-los de nou i conservant el vidre. Tot això es documentava, però molta d'aquesta documentació domèstica s'ha perdut o bé perquè s'ha cremat o bé perquè aquesta està a l'Arxiu Històric Nacional de Madrid. Això fa molt difícil la seva investigació.

► **A Castelló parlarà de les similituds i diferències respecte dels vitralls de la Basílica.**

► Comparteixen característiques generals i tècniques: la tipologia dels vidres antics, el nombre d'aiguades que s'han donat de grisa i com s'ha aplicat. També la tipologia de les escenes,

► Inauguren les 5es Jornades d'Estudi sobre la Basílica. El doctor en Història Joaquim Nadal va ser convidat a obrir dissabte passat les Jornades. La seva intervenció va versar sobre el monument en temps convulsos.

« Els vitralls són elements fràgils, dúctils, que no s'havien estudiat perquè se'ls considerava art menor »

« A Castelló tenen un magnífic artesà, Miquel Orós, una persona molt generosa i de gran mestratge »

que és compartimentada a tots dos llocs, mentre que a la resta de Catalunya estan emplaçades en llargues llancetes. A Santes Creus estan posades sobre un arc de mig punt, i a Castelló, sota dos arcs gòtics molt bonics. També es poden establir paral·lelismes en moltes escenes iconogràfiques: des de la crucifixió, la resurrecció de Jesús, les tres Maries en el sepulcre, l'adoració dels Tres Reis Mags o l'Epifania. També tracto el cromatisme que predomina en uns i altres vitralls i l'existència o no del groc d'argent que sorgeix a partir del 1354. En diferents restauracions, perquè tots dos són anteriors a aquesta data, podem dir si s'ha aplicat groc d'argent o no.

► **A la Basílica de Castelló li falten molts vitralls. Crec que és un art molt costós i actualment no se si hi ha massa artesans.**

► Hi ha artesans. A Castelló tenen un magnífic artesà, Miquel Orós. Gràcies a ell es pot dir que s'ha salvat el vitrall de Castelló que estava molt malmès. També tenim altres vitrallers com Jordi Bonet, però realment sí, en falten molts. És un

ofici que, en un moment determinat, la Generalitat va fundar el Centre del Vidre de Barcelona, però els materials són cars i va tancar, finalment. Pense que va ser una gran pena. A Castelló, però, estan molt ben protegits gràcies a Miquel Orós, una persona molt generosa i amb una gran habilitat i un gran mestratge. Castelló ha esdevingut un centre privilegiat per poder treballar i conservar tots aquests vitralls, i tots els que ha fet nous, que són excepcionals.

► **Aquests vitralls de la Basílica són un tresor?**

► Un gran tresor. Estem parlant de vidres d'inicis del segle XIV. A més a més, són compartimentats, els únics que tenim a Catalunya, com els de Santes Creus. Són els únics casos que hi ha.

► **Un tresor difícil de veure.**

► Sí, queden allunyats de la vista de la gent, però avui, amb tots els mitjans existents, costaria molt poc apropar-los i donar-los a conèixer a tothom. Jo he pujat diferents vegades a Castelló per estudiar-los i veure'ls i són una gran joia. A més, van ser estudiats pel Corpus Vitrearum Medii Aevi d'Europa. Un estudi així és molt i molt important.

M. Joana Virgili és especialista en vitralls medievals. ARXIU VIRGILI

